

Fler individer fast i långa sjukskrivningar

De långa sjukskrivningarna har ökat betydligt de senaste åren. Chansen att komma tillbaka till arbetslivet minskar ju längre tid man är borta. Det är därför viktigt att följa utvecklingen av antalet långa sjukfall, men regelförändringar kan försvåra jämförelser över tid.

Svensk sjukfrånvaro har varierat betydligt över tid, både med avseende på hur många sjukfall som påbörjas, men också på hur långa sjukfallen blir. Perioder av ett ökat antal startade sjukfall har sammanfallit med att sjukfallen i genomsnitt blivit längre, vilket inneburit en accelererande ökning av antalet långa sjukfall. Chansen att komma tillbaka i arbetslivet minskar avsevärt med längden på sjukskrivningen. Därför är det viktigt att analysera utvecklingen av de långa sjukfallen, inte minst för kunna forma åtgärder så att sjukskrivna personer inte i onödan lämnar arbetsmarknaden i förtid.

” Svårt att komma tillbaka i arbete vid långa sjukskrivningar

Regelförändringar påverkar hur många som är sjukskrivna, men kan även försvåra jämförelser över tid. Införandet och borttagandet av den så kallade borte tidsgränsen är ett sådant exempel. Syftet med denna analys är att ge vägledning och underlätta tolkningen av statistiken, samt att beskriva den historiska utvecklingen av antalet långa sjukfall.

Stora variationer i antalet pågående sjukfall

Den historiska variationen i svensk sjukfrånvaro märks tydligt i diagrammet nedan, som visar antalet sjukfall som pågått i mer än två och ett halvt år enligt Försäkringskassans sjukfallsstatistik.

Korta analyser 2017:2

Försäkringskassan
Avdelningen för analys och prognos

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-7

Om sjukfall

Sjukfall är en sammanhängande period med ersättning från Försäkringskassan (sjuk- eller rehabiliteringspenning).

Startade sjukfall är antalet individer som under en tidsperiod ansökt om och beviljats ersättning från Försäkringskassan.

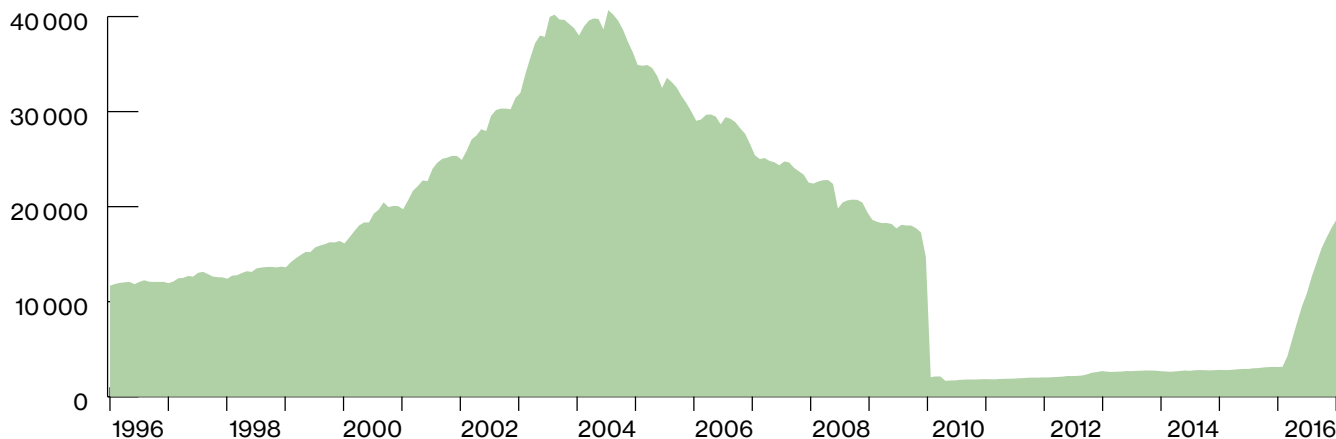
Pågående sjukfall är antalet individer som vid en bestämd tidpunkt uppbär ersättning från Försäkringskassan.

I denna rapport är **långa sjukfall** de pågående sjukfall som pågått minst 2,5 år.

Om den borte tidsgränsen

Den borte tidsgränsen infördes i sjukförsäkringen 2008 och togs bort 2016. Tidsgränsen innebar att det fanns en begränsning av antalet dagar med sjukpenning (914 dagar = 2,5 år).

Antal pågående sjukfall som är längre än 2,5 år enligt sjukfallsstatistiken

En tydlig effekt på antalet sjukfall syns när den bortre tidsgränsen införs och avskaffas. Vid årsskiftet 2009/2010 nådde cirka 17 000 sjukskrivna den bortre tidsgränsen för första gången. Antalet långa sjukfall minskade då drastiskt från en månad till nästa. I början av 2016 syns sedan en snabb och plötslig ökning, då den bortre tidsgränsen togs bort.

Sjukfallsstatistiken ger inte hela bilden

Sjukfallsstatistiken ger emellertid inte hela bilden och kan därför lätt feltolkas. Många som lämnade sjukförsäkringen på grund av den bortre tidsgränsen återvände senare till sjukskrivning och startade ett nytt sjukfall. I diagrammet nedan har vi därför även inkluderat individer i två grupper som annars inte syns i statistiken över långa sjukfall:

- Antalet personer som återvänt i sjukskrivning efter att åter ha kvalificerat sig för sjukpenning (s.k. återvändare) men där deras nya sjukfall är kortare än 2,5 år.
- Antalet personer som den aktuella månaden befann sig i Arbetsförmedlingens program arbetslivsintroduktion (ALI), givet att de återvände till sjukskrivning efter ALI.

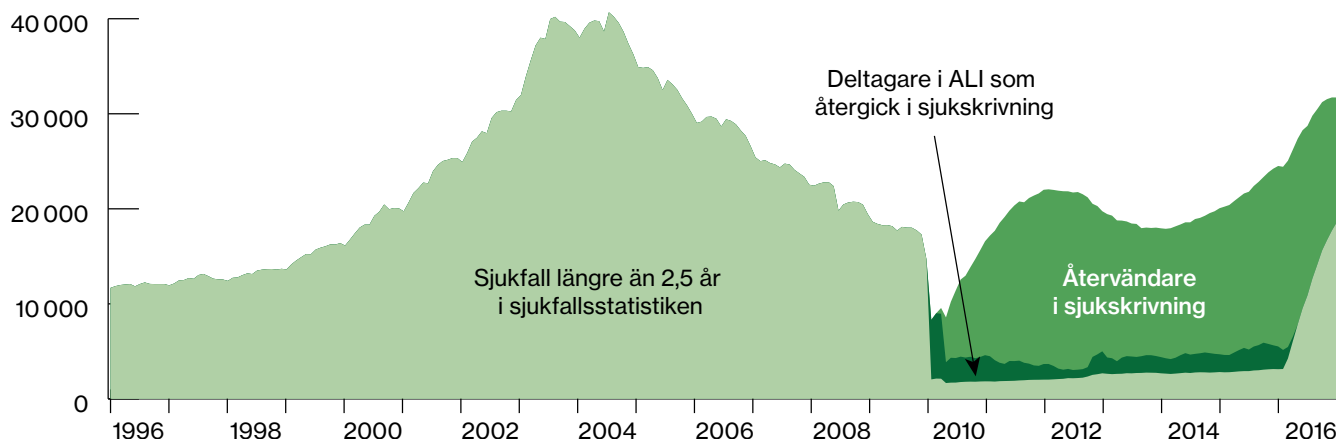
Om återvändare

87 dagar efter uppnådd maxtid kunde man åter ansöka om sjukpenning (s.k. återvändare).

Om ALI

De som förbrukat alla sina sjukpenningdagar erbjuds deltagande i ett särskilt arbetsmarknadspolitiskt program (Arbetslivsintroduktion, ALI).

Antalet pågående sjukfall längre än 2,5 år

Ökningen av långa sjukfall startade redan 2013

När vi lägger till dessa två grupper, så kallade återvändare och ALL-deltagare, ökar jämförbarheten över tid och en tydligare bild av de senaste årens utveckling framträder.

För det första är antalet individer med långa sjukfall betydligt fler än vad statistiken vid en första anblick visar. I december 2016 uppgår de till cirka 31 000, i stället för drygt 18 000 som är antalet enligt sjukfallsstatistiken.

För det andra har de långa sjukfallen ökat betydligt de senaste åren. Ökningen startade dock inte i samband med att den bortre tidsgränsen togs bort, utan inleddes redan under 2013 och har fortsatt fram till i dag.

Fler och längre sjukfall när sjukfrånvaron ökar

En stor del av nuvarande uppgång i de långa sjukfallen kan förklaras av tidigare ökningar i antalet startade sjukfall – om inflödet ökar en given månad kommer, allt annat lika, antalet sjukfall som passerar 2,5 års sjukskrivning att öka 30 månader senare. Resten förklaras i huvudsak av förändringar i sjukfallens varaktighet kopplat till Försäkringskassans administrativa kapacitet, förändringar i sjukfallens diagnossammansättning, och ett minskat utflöde till sjukersättning. Därefter tillkommer effekten av den borttagna tidsgränsen (ISF 2015, Försäkringskassan 2014a, 2014b, 2015, 2017).

” Mönstret har upprepats oavsett hur regelverket sett ut

Den kraftiga ökningen av långa sjukfall som inträffade runt millennieskiftet föregicks också av en snabb ökning av antalet startade sjukfall. Antalet startade sjukfall och sjukfallens varaktighet tenderar att samvariera – när inflödet av sjukfall ökar så ökar även den genomsnittliga varaktigheten, vilket tillsammans medför ett ökande antal långa sjukskrivningar (Försäkringskassan 2015). Detta mönster har upprepats oavsett hur regelverket sett ut, men under åren 2010–2015 framgick det inte så tydligt på grund av regelverkets och sjukfallsstatistikens utformning.

” Fler långa sjukfall än vad statistiken indikerar

Rehabiliteringskedjan begränsar uppgången

En väsentlig skillnad mellan uppgången vid millennieskiftet och nuvarande uppgång handlar om den tidsbegränsade sjukersättningen, och dess föregångare sjukbidrag. Den tidsbegränsade sjukersättningen var till stor del ett substitut till långa sjukskrivningar och avskaffades i samband med regelförändringarna 2008, då rehabiliteringskedjan och den bortre tidsgränsen också infördes. Mot slutet av den förra uppgången fanns utöver de långa sjukfallen även cirka 90 000 personer med tidsbegränsad sjukersättning. Borttagandet av den formen av sjukersättning leder till fler långa sjukfall i dag (Försäkringskassan 2014b). När vi tar hänsyn till detta är dagens ökning av antalet långa sjukfall inte lika kraftig som vid inledningen av 2000-talet.

En annan väsentlig skillnad är att ökningen av antal startade sjukfall i nuvarande uppgång inte har varit lika kraftig som vid den föregående uppgången, vilket begränsar antalet sjukfall som potentiellt kan bli långa. Därutöver visar studier från Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) att rehabiliteringskedjan medför att fler sjukskrivningar avslutas med återgång i arbete under det första sjukskrivningsåret, vilket har en dämpande effekt på den genomsnittliga sjukfallslängden (ISF 2010, 2015a, Försäkringskassan 2016). Utan dessa båda faktorer hade dagens ökning sannolikt varit betydligt större.

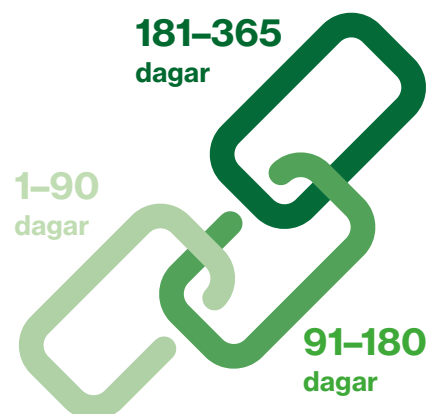
Lägre nybeviljande av sjukersättning ger fler långa sjukfall

Nybeviljade sjukersättningar spelar stor roll för utvecklingen av antalet långa sjukfall. Historiskt har en stor majoritet av nybeviljandet bestått av övergångar från sjukpenning (80 procent, mot dagens 60 procent). Ett högt nybeviljande av sjukersättning begränsade tidigare antalet långa sjukfall.

I juli 2008 skärptes reglerna för stadigvarande sjukersättning. Samtidigt avskaffades den tidsbegränsade sjukersättningen. Före regeländringarna nybeviljades cirka 40 000 sjukersättningar per år, men i enlighet med de förändrade reglerna nybeviljas nu avsevärt färre sjukersättningar. Under 2016 nybeviljades 9 000 personer sjukersättning, vilket, jämfört med tidigare, innebär att fler personer i stället kvarstår i långa sjukskrivningar.

Fler individer kommer att vara sjukskrivna fem år eller längre

Försäkringskassan bedömer i dagsläget att de långa sjukfallen kommer att fortsätta öka, men ökningen beräknas avstanna under 2018. Bakom den bedömningen ligger dels att antalet startade sjukfall inte ökat sedan hösten 2015, dels att fler sjukfall nu avslutas under det första sjukskrivningsåret.

Om rehabiliteringskedjan

Rätten till sjukpenning bygger på att arbetsförmågan är nedsatt till följd av sjukdom. Vid bedömning av arbetsförmågans nedsättning ska för anställda den s.k. rehabiliteringskedjan tillämpas. Den innehåller bestämda tidpunkter (efter 90, 180 och 365 dagar) i sjukperioden där bedömningen av arbetsförmågan successivt vidgas, från att endast avse den försäkrades förmåga att utföra sitt vanliga arbete till att gälla förmågan att utföra ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete, eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade.

” Sjukskrivning och ”förtids-pension” samspelar

Samtidigt är utflödet från de långa sjukfallen mycket lågt. Det innebär att fler och fler individer åter kommer att ha sammanhängande sjukskrivningsperioder på både fem och sex år eller längre.

I dag kvarstår många människor i sjukpenning som tidigare sannolikt hade beviljats sjukersättning. De bedöms ha rätt till sjukpenning då deras arbetsförmåga är nedsatt i relation till arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. De uppfyller däremot inte de förändrade kriterierna för sjukersättning, som bland annat innebär att rätten till ersättning ska beslutas i relation till allt förvärsarbete på arbetsmarknaden – även subventionerade anställningar.

Denna situation reser frågor om dagens ökning av långvariga sjukskrivningar. Hur ska dessa människors förmågor tas till vara? Hur och när under sjukskrivningen kan de stödjas på bästa sätt? Och om alla andra möjligheter är uttömda: Finns det subventionerade anställningar eller andra stödformer att erbjuda? Ska de förbli sjukskrivna fram till ålderspension, finns det andra lösningar inom nuvarande regelverk eller bör reglerna för sjukersättning ses över?

.....

Viktigaste slutsatserna

- De långa sjukskrivningarna har ökat kraftigt de senaste åren och antalet är betydligt fler än vad statistiken vid en första anblick visar.
- När statistiken korrigeras med uppgifter om antalet personer som återvände till sjukskrivning efter att tidigare uppnått maximal ersättningstid, framgår att ökningen av långa sjukskrivningar påbörjades redan 2013, och inte under 2016 då den borte tidsgränsen togs bort.
- Den nuvarande ökningen innebär att fler individer åter kommer att ha sjukskrivningar på fem år eller längre. Det är en stor utmaning för samhället att skapa förutsättningar för dessa individer att hitta tillbaka till arbetslivet. Är det inte möjligt måste frågan ställas om de ska vara kvar i sjukskrivning eller kunna beviljas sjukersättning.

.....

Författare

Peje Bengtsson
Analytiker, Försäkringskassan

Axel Arvidsson
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänsten

010-116 98 88

Källor och mer att läsa:

Försäkringskassans datalager
STORE.

Försäkringskassan (2014a):
[Analys av sjukfrånvarons variation \(Socialförsäkringsrapport 2014:17\).](#)

Försäkringskassan (2014b):
[Sjukfrånvarons utveckling, delrapport 2, 2014 \(Socialförsäkringsrapport 2014:18\).](#)

Försäkringskassan (2015):
[Utgiftsprognos oktober 2015.](#)

Försäkringskassan (2016):
[Sjukfrånvarons utveckling 2016 \(Socialförsäkringsrapport 2016:7\).](#)

Försäkringskassan (2017):
[Utgiftsprognos februari 2017.](#)

Inspektionen för socialförsäkringen (2010): [Rehabiliteringskedjans effekter på sjukskrivningstiderna \(ISF Rapport 2010:1\).](#)

Inspektionen för socialförsäkringen (2015a): [Tidsgränserna i sjukförsäkringen \(ISF Rapport 2015:5\).](#)

Inspektionen för socialförsäkringen (2015b): [Ett systemperspektiv på sjukfrånvaron \(ISF Kommentarer 2015:1\).](#)